

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA'LIMNI
RIVOJLANTIRISH RESPUBLIKA
ILMIY-METODIK MARKAZI

DIAGNOSTIKA VA DIAGNOSTIKA METODLARI

Reja:

1. Maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalarning psixodiagnostikasi tushunchasi va maqsadi
2. Maktabgacha ta'lim tashkilotida psixodiagnostika jarayoni
3. Maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalarning psixodiagnostika metodlari

1. MAKTABGACHA TA'LIM YOSHDAGI BOLALARNING PSIXODIAGNOSTIKASI TUSHUNCHASI VA MAQSADI

Psixodiagnostika tushunchasi ta'rifiga turli yondoshuvlarni uchratish mumkin. Rus psixologlari A.A.Bodalev va B.B.Stolin psixodiagnostika tushunchasiga quyidagi ta'rifni beradilar: Psixodiagnostika - shaxs individual-psixologik xususiyatlarini o'lchash va aniqlash metodlarini ishlab chiquvchi psixologiya fani sohasi. Psixolog Gurevich K.M. fikriga ko'ra, psixodiagnostika — insonlarni psixologik va psixofiziologik belgilariga ko'ra tasniflash hamda farqlash metodlari haqidagi fan. R.S.Nemovning ta'kidlashicha, psixodiagnostika - bu maxsus bilimlarning shunday sohasi, u individ yoki guruh tomonidan erishilgan psixologik rivojlanish darajasi hamda psixik holat, xususiyatlarini aniq baholashning nazariyasi, metodologiya va metodlarini ishlab chiqish bilan shug'ullanadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixodiagnostikasi - bu tarbiyalanuvchilarni butun maktabgacha ta'lim tashkiloti davrida chuqur psixologik-pedagogik o'rganish, shaxsning individual xususiyatlari va moyilligini, ularning ta'lim va tarbiya jarayonida salohiyatini, shuningdek, o'rganishdagi nuqsonlarning sabablari va mexanizmlarini aniqlash jarayondir. Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixodiagnostikaning maqsadi bolaning individual xususiyatlarini, ularning ehtiyojlarini, moyilligini, qobiliyatlarini aniqlash va psixokorreksiya yordamini talab qiladigan rivojlanish qiyinchiliklarini tezda aniqlashdir.

Psixologik diagnostikaning asosiy prinsiplari:

- ❖ Ilmiylik – metodlar ilmiy asoslarga ega bo‘lishi lozim.
- ❖ Ob‘ektivlik – ma‘lumotlar va xulosalar shaxsiy fikrlarga emas, faktlarga asoslanadi.
- ❖ Individuallik – har bir insonning o‘ziga xos xususiyatlari hisobga olinadi.
- ❖ Maxfiylik – diagnostika natijalari shaxsiy sir sifatida saqlanishi kerak.
- ❖ Etika – diagnostik jarayon inson manfaatlariga zarar yetkazmasligi lozim.

2.MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA PSIXODIAGNOSTIKA JARAYONI

Maxfiylik

Diagnostika jarayonida yig'ilgan barcha ma'lumotlar maxfiy hisoblanadi.

Ma'lumotlarni boshqa shaxslarga oshkor qilish qat'iy man etiladi, agar bu shaxsning o'z roziligi bilan bo'lmasa.

Maxfiylik, ayniqsa, tibbiyot, ta'lim yoki oilaviy masalalarda muhim.

Shaxs manfaatlarini himoya qilish

Psixologik diagnostika jarayonida shaxsning ruhiy va jismoniy holatiga zarar yetkazilmasligi kerak.

Diagnostika natijalari shaxsni kamsitishga yoki uning ijtimoiy obro'siga salbiy ta'sir ko'rsatmasligi lozim.

Rozilik va ixtiyoriylik

Diagnostika jarayonida qatnashish shaxsning ixtiyori bilan amalga oshiriladi.

Diagnostika boshida psixolog shaxsga (yoki uning vakiliga) jarayonning maqsadi, usullari va natijalari haqida to'liq ma'lumot beradi.

Hech kim majburlanib diagnostika jarayonida ishtirok etishi mumkin emas.

Ob'ektivlik va adolatlilik

Diagnostika jarayonida psixolog shaxsiy fikr va hissiyotlardan xoli bo'lishi kerak.

Xulosalar ilmiy dalillarga va diagnostika natijalariga asoslanadi, shaxsning jinsi, millati, diniy e'tiqodi yoki ijtimoiy mavqeiga ta'sir qilmaydi.

DIAGNOSTIKA JARAYONI

1. Tayyorgarlik bosqichi: Anamnez yig'ish (oilaviy, pedagogik, tibbiy).
2. Moslashuv (adaptasiya) bosqichi: bola bilan tanishish va ishonchli muhit yaratish.
3. Asosiy bosqich: Tanlangan metodlardan foydalangan holda psixodiagnostik tekshiruv o'tkazish.
4. Interpretatsiya bosqichi: Olingan ma'lumotlarni tahlil qilish va bolaning rivojlanishi haqida xulosa chiqarish.

Bolalik davrining asoslari yosh guruhlari bo'yicha bolalikni davriylashtirishni o'z ichiga oladi (go'daklik, ilk bolalik, maktabgacha, maktab, o'smirlik va yoshlik davrlari) hamda har bir bosqichga xos fiziologik, psixik va 6 ijtimoiy xususiyatlarni qamrab oladi. Eng muhim jihatlar — rivojlanishning uzluksizligi, o'zgarishlarning sakrab kechishi (inqiroz davrlari), yangi yetakchi faoliyat turlarining paydo bo'lishi, nutq, tafakkur va shaxsning har bir yosh davrida rivojlanishidir.

Bolalik davrining asosiy bosqichlari

- Go‘daklik (0–1 yosh): Rivojlanish ko‘krak suti bilan oziqlanishga bog‘liq. Bola boshini ushlash, ag‘darilish, emaklash va ilk qadamlarni qo‘yishni o‘rganadi.
- Ilk bolalik (1–3 yosh): Mustaqillik shakllanadi, nutq va yurish rivojlanadi, atrof-muhit faol o‘yin orqali o‘zlashtiriladi.
- Maktabgacha davr (3–6/7 yosh): Yetakchi faoliyat — o‘yin. Fantaziya, mantiqiy fikrlash, tengdoshlar bilan muloqot rivojlanadi.

3. MAKTABGACHA TA'LIM YOSHDAGI BOLALARNING PSIXODIAGNOSTIKA METODLARI

Maktabgacha ta'lim tashkilotida psixologik diagnostika metodlari — bu bolalarning psixologik holatini, rivojlanish darajasini, emotsional va kognitiv imkoniyatlarini aniqlash va ularga moslashgan pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish uchun qo'llaniladigan psixologik metodlarning umumiy majmuasidir. Maktabgacha yoshdagi bolalar, o'zlarining psixologik rivojlanish bosqichlarida juda sezgir bo'lishadi, shuning uchun psixologik diagnostika bu yosh guruhining rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyatga ega.

Psixologik diagnostika metodlarining asosiy turlari:

1. Observatsiya (Kuzatish metodlari)

Bolaning psixologik holatini, uning ijtimoiy faoliyatini, o'yinlardagi xatti-harakatlarini va boshqa faoliyatlarini kuzatish orqali amalga oshiriladi. Bu metod bolaning tabiiy muhitida uning turmush tarzini va jamiyat bilan o'zaro munosabatlarini tushunishga yordam beradi.

2. Testlar va anketa so'rovnomalari

Psixologik testlar bolalarning intellektual va emotsional rivojlanishini o'lchashda ishlatiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun maxsus testlar ishlab chiqilgan bo'lib, ular bolalarning e'tiborini, xotirasini, mantiqiy fikrlashini va boshqalarini o'lchaydi.

Suhbat metodi tadqiqotchi va bolaning bevosita yoki bilvosita o'zaro muloqoti davomida birlamchi verbal axborot yig'ishga yonaltirilgan metod. Suhbat metodi anketa yoki intervyu shaklida o'tkazilishi mumkin. Anketa yordamida suhbat o'tkazilganda bola yozma savollarga, intervyuda esa og'zaki savollarga javob qaytaradi.

Anketa so'rovnomalari pedagoglarr va ota-onalarga bolalarning o'zini tutishi, ijtimoiy qobiliyatlari, uyda va jamiyatda o'zaro munosabatlari haqida ma'lumot olish imkonini beradi.

3. Intervyu

Psixolog va bola, shuningdek, uning ota-onalari bilan o'tkaziladigan suhbatlar orqali bolaning his-tuyg'ulari, qo'rquvlari, xavotirlari, ijtimoiy munosabatlari va boshqa psixologik jihatlarini aniqlash mumkin.

4. Proyektiv metodlar

☐ Bu metodlar, odatda, bolalarning ichki dunyosini, xayoliy va ijtimoiy jihatlarini aniqlashga qaratilgan. Masalan, bolalarga tasvirlar yoki maxsus hikoyalar ko'rsatiladi va ular haqida qanday tasavvurlar bildirishlari so'raladi. Bu metodlar bolalarning psixologik xususiyatlarini, qo'rquvlarini va istaklarini ochib beradi.

5. Loyihalash metodlari

Bu metodda bolalar o'zlarining his-tuyg'ularini va dunyoqarashlarini aks ettirish uchun turli faoliyatlarga (rasm chizish, o'yinlar) jalb qilinadi. Bolalar o'zlarini qanday his qilayotganini va qanday psixologik xususiyatlarga ega ekanligini loyihalar orqali ifodalashadi.

6. Biometrik va fiziologik o'lchovlar

Ba'zi hollarda bolalarning psixologik holatini baholashda biometrik usullar (masalan, yurak urish tezligini o'lchash, terlash va boshqa fiziologik reaksiyalarni kuzatish) qo'llanilishi mumkin. Bu metodlar, ayniqsa, bolada psixologik stress yoki xavotirni aniqlashda foydali bo'ladi.

7. O'yin terapiyasi

- ◆ Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'yin terapevtik vosita sifatida ishlatiladi. O'yin orqali bolalar o'z hissiyotlarini, qo'rquvlarini, shuningdek, o'zgarishlarga bo'lgan reaksiyalarini namoyon qiladilar. Psixolog o'yin faoliyatini kuzatib, boladagi psixologik holatni aniqlaydi va unga mos yondashuvni ishlab chiqadi.

8. Metodlar yordamida kuzatish va tahlil qilish

- ◆ Psixologlar maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik diagnostikasi jarayonida turli metodlarni birgalikda qo'llashadi. Bu metodlar bolalarning individual ehtiyojlariga qarab tahlil qilinadi, va diagnostik ma'lumotlar asosida ularga moslashtirilgan pedagogik yondashuvlar taklif etiladi.

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA'LIMNI
RIVOJLANTIRISH RESPUBLIKA
ILMIY-METODIK MARKAZI

Ishtirokingiz uchun rahmat!